մը վրէնով, որ երիցս գործածուած է հիներէն (Փ. Սոկրատ էջ 266 "Հրեայքն Հրաման առեալ յարքունուստ առնուլ զվշենակ շինուածեան տաճարին ի քրիստոնէից հարկաց", եւ Ոսկեբ. Յովհ. Բ. 33, 41, Հմմտ. Հայկազն. բառ. Բ. 819), որուն ուրիշ մէկ ձեւն է վշեան վշէն), աւելի յաճախ գործածուած յետին-ներէն, (Հմմտ. անդ.) ասկէ ծագած է նաեւ բայն վշենկիմ (տուժիլ) եւ վշենկեցուցանել (տալ տուժել) գործածուած Մ. Գոշէն՝ Դատաստանագրոց մէջ. սոյն այս բառն է առանց տարակուսի նաեւ Պոսա. Բարձրբերդցւոյ առ Հեթում գրած թղթին մէջ, ուր կ'ըսուի ըստ Էջմ. Զեռ., "Մինթէ զվշեան (զեան) եղեւ նմա. ըստ ճշմարտութեան եւ ըստ մեզ՝ փարթամութիւն եղեւ Որդւոյ մարդեղութիւնն" (ԱՐՏ. 1892, էջ 949), հոս Պարիսի ձեռագիրն ունի վշէն ընթերցուածն, զոր Ցէր-Միքէլեան իբրեւ յայտնի "սխալ" անտեսած է։ Բառիս իմաստն է ըստ Հր.ի "Զեան, վնաս, տոյժ, տուգանք, ծախք"։ — Իւր ծագումն պէտք է փնտռել անշուշտ պահլ. եւ նոր պարսկ. ziyān, զանդ. zyāna- բառին մէջ, որ հայերէնի մէջ ալ մուտ գտած է "զեան" (Եղիշ. 48, Լամբր. եւն) եւ "զեեան" (Գ. Թղ. 171) ձեւերով։ Հիւբշման (Arm. Gr. 150) սոյն այս զեան բառին տակ կը դասէ վշեան եւ վշէն, եւ կը փնտռէ ծագումն զանդ. *vizyāna- արմատի մէջ։

Գրած էի արդէն տողերս, երբ ընդունեցայ Մեծ. Նորայրի բարեկամական նամակն, ուր ի միջի այլոց կը հաղորդէր ինձ նաեւ վշենակ ընթերցուածն. այսու կրկին կը հաստատուէր նկատածս։

Հ. Ն. Ա.

---

2. ԿԱՐԵՊԵՏ ՎՐԴ. ԱԳՐԻԱՆՈՒՊՈԼՍԵՑԻ

Արշակ Ալպոյաճեան՝ ծանօթ իւր բանասիրական յօդուածներովն հանդիսիս եւ տաճկահայ թերթերու ընթերցողաց —, նուիրած է Մասիս շաբաթաթերթին կարեւոր յօդուած մը "Հայ գաղթականներն գաղթին մէջ նշանաւոր դէմք մը — կարապետ Վ. Ագրիանուպոլսեցի" (Մասիս 55 [1908], թ. 7, էջ 137—141), ուր կ'ուսումնասիրէ մանրամասնօրէն այդ վարդապետին գործունէութիւնն հայ տպագրութեան պատմութեան 1661—1683 շրջանին մէջ։ Կարապետ Վրդ. անխոնջ օգնական մը կը հանդիսանայ Ոսկան Վրդ.ի, որուն աշակերտ ալ կը կոչուի. իւր գործունէութեան ասպարէզն եղած է մասնաւորապէս Ամստերդամ, Լիվոռնոյ եւ Մարսիլիա, ուր տպուած գրքերէն կրնթէ անբաժին է իւր անունն. ստոյգ է ինքն շարունակեց Ոսկանայ ձեռնարկութիւնն անոր մահուընէ († 1674) ետքը ժամանակ մը — տես այս ամենուն վրայ ներկայ յօդուածս եւ Պատմ. հայ. տպագրութեան, Վենետ. 1895 —, բայց թէ երբ եւ ինչպէս վախճանեցաւ, ցայժմ անյայտ կը մնար։ Ալպոյաճեան կու գայ այս մասին լոյս մը ձգել, հանելով Ագրիանուպոլսոյ գերեզմանոցին անոր գամբանին տապանագիրն. ի մէջ կը բերէնք այս նկատմամբ գրածներէն կարեւոր տողերս.

"Այս անձնաւորութեան անշուք եւ աննշմար գերեզմանը ինծի վիճակեցաւ գտնել 1905 Մայիսի մէջ՝ Ագրիանուպոլսի ընդարձակ գերեզմանատունին՝ եկեղեցականներու յատուկ բաժինին մէջ, անընթեռնելի բլլալու աստիճան հին տապանաքարով մը, ուր միայն վերջը մը եւ գաւազան մը կ'երեւային յատկանշական եւ ուշագրաւ։... Կարապետ վարդապետի անշուք գերեզմանն... շատ բան կը խօսէր, պարզելով քիչ եւ շատ կեանքը մարդու մը՝ որ մեր մատաւոր լուսաւորութեան գործին ամէնէն եռանդուն աշխատաւորներէն մէկը եղած էր. թողուցէք որ իւր տապանաքարը խօսի.

ԱՅՍ Է ՏԱՊԱՆ ԴԻՐ ՀԱՆԳՍՏԻ
ՈՒՐՈՒՄԱՆ՝ ՄԵԾԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ
ԿԱՐԱՊԵՏԻ ՏՊԱԳՐՈՂԻ
ԷՐ ԳԱՂԱԿԵՐՏ ՏԵԱՌՆ ՈՍԿԱՆԻ
ԿՐԿԻՆ ԼԱՅՈՒԻՍ ԹԱՐԳՄԱՆՈՂԻ,
ԼԵԱԼ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԱԳՐԻԱՆՈՒՊՈԼՍԻ
ԲԱՑԵՑ ՈՉ ԵՐԿԱՐ ԺԱՄԱՆԱԿԻ
ԱՑԼ ԵՒ ՄԻԱՑՆ ԻՐՐ ԻՆՆ ԱՄՍԻ,
ՎԱԹՍՈՒՆ ԱՄՕՓ ՀՈՂ ՄՏԱՆԻ[2]
ՈՐ Է ԱՑԵՍՈՒՄ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ,
ՀԱՋԱՐ ՀԱՐԻՒՐ ԵՒԵՍՈՒՆ ՀՆԳԻ (= 1686)
[ՀԱՐԵԹԱԿԱՆ[3]] ԹՎԱԿԱՆԻ
ԳԻՇԵԱԼ ԼԻՋԻՔ ՀԱՑՐ ՄԵՂԱՑԻՒ։

Տապանագրիս համեմատ կարապետ Վրդ. ծնած կ'ըլլայ 1626ին, իբրեւ աշակերտ Ոսկանի գտնուած ժամանակ մը Էջմիածին։ Կենաց վերջին տարիներն դարձած կ'երեւայ իւր Հայրենիքն Յագրիանուպոլիս եւ առաջնորդ կարգուած, զոր հաղիւ 9 ամիս վարած կը վախճանի։

Հ. Ն. Մ.

---

3. ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԵՒ "ՀԱՑ ՔՆԱՐ"Ը

Տասնեակ տարիներ յառաջ "Արարատ" թերթին մէջ, կը նշմարուէր արդէն Հայ երա-

---

1 Ալպոյաճեան կարդացած է որ ռ-ի, ըլլալ. է ըստ իմաստին եւ տարին այսպէս։

2 Մասիս ունի հողմ գրչի։

3 Ընդընթեռնելի է այսպէսի կամ նման բառ մը։

digitised by A.R.A.R.@